

Commissie van de
Nederlands Gereformeerde Kerken
voor de Geestelijke Verzorging van Militairen

secretariaat:
Anna Bijnsring 50
7321 HH Apeldoorn
tel 055 – 3668473

21 november 2003.

Aan: De raden van de Nederlands Gereformeerde Kerken

RAPPORT

Over de werkzaamheden in de periode 1 november 2000 tot en met 31 oktober 2003.

1. Samenstelling Commissie

De commissie werd ten tijde van het opstellen van dit rapport gevormd door:
Mr drs H.C.F. van den Berg, Dalfsen, voorzitter, CIOM-vertegenwoordiger;
Lkol (KL) M.J.M. van den Brink, Apeldoorn, secretaris/penningmeester;
Kap (KL) mr M.H. Bots- Bottinga, Seedorf (D);
Ds Dr. R. R. Ganzevoort, Utrecht;
Kap (Klu) drs P.M. de Goede, Woensdrecht;
Majmarns (KM) P.U. van't Hoff, Beusichem;
B. Verheij, Soest.

In bovengenoemde periode werd afscheid genomen van ds K. Muller, vice-voorzitter, te Heerenveen, Lkol bd Klu C.Ph. de Goede, secretaris/penningmeester, te Ochten en Ltz 2oc bd Konmar J. Leene, te Hellendoorn, die na vele jaren lid van de Commissie geweest te zijn, aftraden.

De leden van de commissie zijn allen bereid ook de komende periode deel uit te maken van de Commissie. Wij stellen u voor:

- de huidige leden van de commissie te (her-)benoemen voor de komende 3 jaren
- de commissie de vrijheid te geven eventueel komende vacatures te vervullen, met goedkeuring achteraf door de volgende Landelijke Vergadering.

1. Krijgsmachtpredikanten

Twee predikanten uit onze Kerken zijn momenteel actief dienend.

Bij de Koninklijke Luchtmacht:

Ds W. Louwerse te Apeldoorn, werkzaam bij het Opleidingscentrum Kon Marechaussee in Apeldoorn.

Bij de Koninklijke Landmacht:

Ds C. Smit te Culemborg, werkzaam bij het Explosieven Opruimings Commando KL te Culemborg.

In de afgelopen periode was bovendien in dienst **Ds J. Plantinga** die op 31 juli 2002 met functioneel leeftijdsontslag ging.

2. Werkzaamheden Commissie.

De Commissie vergaderde doorgaans twee maal per jaar. Voor deze bijeenkomsten werden ook de in actieve dienst zijnde krijgsmachtpredikanten uitgenodigd, alsmede die reserve-krijgsmachtpredikanten die op een uitnodiging prijs stellen.

De krijgsmachtpredikanten brachten ter vergadering verslag uit van hun werkzaamheden en bevindingen.

Daarnaast rapporteerde het commissielid, dat zitting heeft in het CIO-M, over de besprekingen en handelingen van dit college.

De reorganisatie van de Diensten Geestelijke Verzorging (DGV) en de daarmee gepaard gaande moeiten kwamen bij de vergaderingen van de Commissie regelmatig ter tafel, daar onze krijgsmachtpredikanten door hun functie binnen de DGV daar nadrukkelijk zakelijk bij betrokken waren.

Zij ervaren een spanning tussen enerzijds de vooral kwantitatieve gegevens (*aantal* pastorale contacten, *aantal* kerkdiensten, *aantal* crisisinterventies, *aantal* lessen, *aantal* adviezen, enz.), die zij ten behoeve van het managementsysteem van defensie moeten leveren en anderzijds de kwalitatieve gegevens, zoals die eigen zijn aan een ambtelijke (kerkelijke) verantwoording. Deze laatste verantwoording dient uiteraard niet te geschieden in de richting van de overheid, maar daarmee wordt het risico genomen binnen de huidige bestuurscultuur bij de overheid “afgerekend” te worden op slechts minder relevante kwantitatieve gegevens. Het leveren van de minder relevante kwantitatieve gegevens wordt daardoor als belastend ervaren.

Kortom: het gaat om de kwestie hoe de terecht gevraagde inzichtelijkheid m.b.t. de bedrijfsvoering zich verhoudt tot de kerkelijk-ambtelijke verantwoordelijkheid en vertrouwelijkheid.

Ook de procedure rond de werving en selectie van krijgsmachtpredikanten vormde enige malen onderwerp van discussie.

3. Werkzaamheden Krijgsmachtpredikanten.

Ds W. Louw deed als krijgsmachtpredikant vormingswerk op het Prot VC Beukbergen. Dit was in een periode dat er naar toe gewerkt moest worden dat de drie grote diensten, RK, Prot en Hum samen op één locatie het vormingswerk zouden gaan doen. Dit was de eis van de staatssecretaris van defensie, vrijwel uitsluitend uit bedrijfs-economische en pragmatische overwegingen. Eind 2000 werd hij waarnemend directeur van het prot vormingscentrum en vanaf 2001 tot maart 2003 één van de drie directeurs van de gecoloeerde vormingscentra. In de praktijk bleek, zoals verwacht, dat ‘working apart together’ niet echt werkte zodat daarna de weg werd ingeslagen naar één vormingscentrum voor de drie diensten met één directeur. Uitgangspunt van de samenwerking was dat de gezamenlijkheid er zou zijn bij de gratie van het verschil. Toen het na een periode van twee jaar zover was dat er één directeur zou kunnen zijn van een gezamenlijk vormingscentrum werd de RK-directeur algemeen directeur voor de geestelijke verzorging. Dit was een contrapunctische positie ten opzichte van de prot stichting, eigenaar van het vormingscentrum.

In maart 2003 werd ds Louwerse geplaatst op het opleidingscentrum van de Koninklijke Marechaussee te Apeldoorn voor lessen geestelijke verzorging en het pastoraat aan de populatie aldaar.

Ds C. Smit was gedurende de verslagperiode werkzaam als legerpredikant bij het Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht (EOCKL) te Culemborg. Het gaat hierbij vooral om de pastorale zorg voor mensen die een spanningsvol beroep uitoefenen. Gedurende de verslagperiode hebben zich twee incidenten voorgedaan, waarbij gewonden te betreuren waren. Rond deze incidenten bleek de eigen waarde van de pastorale betrokkenheid naast de begeleiding van de kant van de hulpverleningsinstanties van Defensie. Daarnaast komen in het pastoraat vooral vragen aan de orde rond het effect van dit specifieke werk op de persoon, relationele problemen, zaken rondom uitzending, e.d.

In dit kader zij verwezen naar de brochure “Een geur van oorlog”, een uitgave van het IKV i.s.m. de SOW-kerken, die een pastorale handreiking biedt bij uitzending van leden van de kerken naar spanningsgebieden.

Naast zijn taken bij het EOCKL was ds. Smit binnen de DGV belast met de coördinatie van zaken betreffende het ondersteunend personeel van de DGV. In deze hoedanigheid heeft hij zich beziggehouden met de dagelijkse leiding van deze groep mensen en tevens met de reorganisatie van de DGV.

Aan deze taak is op 1 juli 2003 een einde gekomen. Daarvoor in de plaats komt het pastoraat onder de militairen en hun gezinnen in de regio Rheindalen (D).

4. Werkzaamheden CIO-M

a. Samenstelling en doelstelling

Het CIO-M (Contact in Overheidszaken – Militair) is een interkerkelijk college waarin alle protestantse kerkgenootschappen die krijgsmachtpredikanten ter beschikking stellen aan de Geestelijke Verzorging in de Krijgsmacht samenwerken. Het betreft de drie “Samen-op-weg-kerken”, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Oud-Katholieke Kerk, de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten, de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken, de Unie van Baptistengemeenten, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en de Remonstrantse Broederschap.

Het CIO-M vergadert circa acht tot tien ochtenden per jaar, waarvan in de regel eenmaal samen met het ROMO, de Rooms-Katholieke evenknie van het CIO-M. Het CIO-M onderhoudt de contacten zowel met deze kerken, de zogeheten Zendende Instanties (Z.I.), als met de Overheid, in casu het Ministerie van Defensie (MinDef).

b. Reorganisatie DGV

In de verslagperiode is bijzonder veel tijd besteed aan een door het MinDef eind 2001 gestarte reorganisatie van de oorspronkelijk vier Diensten Geestelijke Verzorging (Protestants, RK, Joods en Humanistisch) tot een Resultaat Verantwoordelijke Eenheid, die volgens moderne management methoden en technieken zou moeten werken. Hoewel de reorganisatie tot inzet had te komen tot een veel betere bedrijfsvoering, was door de gekozen opzet het gevaar niet denkbeeldig dat de Overheid ook mbt de inhoud van het werk van de PGV een dikke vinger in de pap wenste te krijgen. Van de zijde van MinDef werd een Interim-manager gearacheteerd, die van mening was dat hij als commandant van de resultaatverantwoordelijke eenheid DGV integraal manager was en daarmee integraal verantwoordelijk voor alle zaken betreffende de diensten geestelijke Verzorging.

In een gezamenlijke vergadering van het CIO-M en het ROMO werd besloten een kleine commissie in het leven te roepen, die namens beide organen tot taak kreeg het MinDef op andere gedachten te brengen. Van de kant van het CIO-M maakten br A.J. de Jong (CGK) en br H.C.F. van den Berg (NGK) deel uit van deze commissie. Door CIO-M en ROMO werd vervolgens een gezamenlijke brief verstuurd naar de Staatssecretaris van Defensie, waarin werd beklemtoond dat conform artikel 6 van de Grondwet, inhoudende de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, de verantwoordelijkheid voor de inhoud van het werk van de GV berust bij de Z.I. en niet bij de Overheid. De Z.I. zijn graag bereid, via de Hoofden van Dienst GV, mee te werken aan een verbetering en professionalisering van de bedrijfsvoering. Deze brief was aanleiding voor de Staatssecretaris om de Z.I. uit te nodigen voor een gesprek, waarin gelegenheid was om de bezwaren tegen de voorgestelde reorganisatie toe te lichten. Bij dit gesprek waren ook de JGV en de HumGV aanwezig. De Staatssecretaris toonde in dit gesprek, op 7 mei 2002, volop begrip voor de door de Z.I. aangevoerde argumenten en besloot daarop een paritair (Z.I. en MinDef) samengestelde commissie in het leven te roepen, die tot taak kreeg te komen tot een hanteerbaar model waarbinnen een doelmatige bedrijfsvoering van de DGV kan plaatsvinden met behoud van de verantwoordelijkheid van de Z.I. voor de inhoud van het werk. De beide vertegenwoordigers van het CIO-M namen zitting in deze commissie. Deze "Commissie Sandee", genoemd naar de voorzitter generaal Sandee, slaagde er binnen een half jaar in om een eindverslag uit te brengen, dat zowel door de Z.I. als MinDef gedragen werd. Dit stuk is als bijlage 1 aan het Rapport toegevoegd. Kort daarop verscheen van de hand van de nieuwe interim-manager, (drs L. Born,) een notitie waarin gepoogd is de hoofdlijnen van gezamenlijk beleid van de Diensten Geestelijke Verzorging te verwoorden. Deze notitie is door het CIO-M met drs Born besproken en vervolgens ongewijzigd geaccepteerd. De notitie is als bijlage 2 aan het Rapport toegevoegd.

c. Reorganisatie krijgsmacht.

Na de grote bezuinigingsoperaties in het begin van de jaren '90 is de krijgsmacht opnieuw met een grote inkrimping begonnen. Het gaat hier om een inkrimping van ca 15% van de totale omvang van de krijgsmacht. Omgerekend naar de huidige omvang van de DGV van 154 formatieplaatsen zou dit een vermindering van circa 23 Geestelijke Verzoorgers betekenen. Voor de PGV een afslanking met ongeveer 9 formatieplaatsen. De huidige (CDA-) Staatssecretaris van Defensie echter "onderkent het belang van onder meer de Diensten Geestelijke Verzorging voor de komende periode van grote onzekerheid. Derhalve (heeft hij) besloten (...) de formatie voor de komende vijf jaar vast te stellen op 150 formatieplaatsen(...). Zodra de moslims een representatief samenwerkingsverband hebben opgericht die als zendende instantie kan worden aangemerkt zullen ook aan hen twee formatieplaatsen worden toebedeeld", binnen het nieuwe plafond. Per saldo betekent dit derhalve een zeer geringe vermindering van de omvang van de PGV. En tevens rust op dit front in de komende vijf jaar!

d. Overige activiteiten.

In vogelvlucht een blik op de overige activiteiten van het CIO-M

- jaarlijkse tweedaagse conferentie voor alle krijgsmachtpredikanten en CIO-M-leden;

- onderzoek naar de haalbaarheid van een buitengewone leerstoel om wetenschappelijke ondersteuning te kunnen geven aan de PGV, vergelijkbaar met de ondersteuning die de RKGV en de HumGV genieten;
- vaststellen van een Mission Statement voor de PGV ;
- werving en selectie van nieuwe krijgsmachtpredikanten;
- discussie rond de relatie met het Protestants Interkerkelijk Thuisfront.

1. Samenwerking met CGK en GKV.

In ons rapport aan de vorige Landelijke Vergadering hebben wij gepleit voor samenwerking met de Deputaatschappen Geestelijke Verzorging Militairen van de CGK en de GKV. Deze aanbeveling is door de LV overgenomen. Het verheugt ons zeer dat wij sindsdien op diverse terreinen tot vormen van samenwerking hebben kunnen komen.

Op 28 februari en 1 maart 2003 vond een Conferentie plaats van krijgsmachtpredikanten en Z.I. van de CGK, GKV en NGK. Gespreksonderwerpen waren "Avondmaalsviering in crisissituaties", ingeleid door ds W. Tiekstra op vrijdagavond en "Ethiek en Geweld", door drs. E. van Middelkoop op zaterdagmorgen. Beide onderwerpen leverden stof voor een pittige discussie, waarin kerkgrenzen en standpunten geenszins samen vielen.

Daarnaast is besloten om de CGK- en GKV-brochures die indertijd werden meegegeven aan dienstplichtige militairen door een gezamenlijke werkgroep te laten moderniseren. Vanuit onze Commissie zal br. van den Brink hierbij betrokken zijn.

Tot slot zij vermeld dat de afgevaardigden van de drie kerken in het CIO-M onderling uitstekend samenwerken.

2. Categorieaal Pastoraat.

Naast de Geestelijke Verzorging in de krijgsmacht zijn er diverse andere vormen van Categorieaal Pastoraat: in ziekenhuizen en verzorgingsinstellingen, in gevangenissen etc. Ook voor predikanten uit de NGK staan deze vormen van pastoraat open.

De Commissie beveelt de LV aan na te doen gaan of deze vormen van pastoraal beleid ook voor onze kerken van belang zijn en of ook voor daar werkzame pastores een vorm van begeleiding zinvol is.

De Commissie spreekt de bereidheid uit bij dit onderzoek actief betrokken te zijn.

3. Afsluiting

De Commissie beveelt het werk van de Protestantse Geestelijke Verzorging aan in de voortdurende voorbede van de Kerken. De Krijgsmachtpredikanten zijn werkzaam ten behoeve van veelal jonge mensen en in een gebied van de samenleving waar God nauwelijks meer bekend is.

De Commissie vraagt de in onze kerken dienende predikanten, die vallen in de leeftijdscategorie van ca 30 tot 50 jaar en die over minimaal 4 jaar relevante pastorale ervaring beschikken, nadrukkelijk te overwegen om, bij komende vacatures Geestelijke

Verzorger in de Krijgsmacht, te solliciteren naar deze boeiende functie op het raakvlak van Kerk en samenleving.

Namens de Commissie

Mr drs H.C.F. van den Berg (voorzitter) M.J.M. van den Brink (secretaris)